

PARTRIDGE en landeigenaars in de bres voor de akkerbiodiversiteit

Auteurs: Kathleen Vanhuysse (Hubertus Vereniging Vlaanderen) en Korneel Verslyppe (Agrobeheercentrum Eco2)

Landeigenaars proberen hun eigendommen als een goede huisvader te beheren. Het economische aspect is daarbij belangrijk. Maar ook het behoud van patrimonium, het landschap en de daaraan gebonden biodiversiteit ligt veel landeigenaars nauw aan het hart. Een gelijkaardige combinatie is het streefdoel in het INTERREG North Sea Region project PARTRIDGE (eind 2016 – 2023). Het project mikt op het behoud en de verbetering van de biodiversiteit in landbouwgebied in combinatie met een rendabele landbouwbedrijfsvoering. In dit artikel lees je meer over de aanpak in het PARTRIDGE project en gaan we in op de vraag welke rol landeigenaars kunnen spelen bij het behoud van de akkerbiodiversiteit.

PARTRIDGE-project

PARTRIDGE heeft als doelstelling om in 10 demogebieden van 500 ha in 5 Europese regio's de akkerbiodiversiteit met minstens 30 % te laten toenemen. In Vlaanderen zetten Vlaamse Landmaatschappij (VLM),

De patrijs fungeert hierbij als symboolsoort, want deze soort is een goede indicator van de ecologische toestand van landbouwgebieden.

Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO), Agrobeheercentrum Eco², Inagro en Hubertus Vereniging Vlaanderen (HVV), samen met de lokale landbouwers en jagers hun schouders onder het project.

Waar het goed gaat met de patrijs, gaat het goed met de akkerbiodiversiteit. Vogels zoals geelgors, veldleeuwerik, putter, ringmus en zoogdieren zoals haas profiteren mee van de maatregelen voor de patrijs, evenals veel nuttige insecten.

Samen met landbouwers, landeigenaars, jagers en andere lokale stakeholders zetten we in de demogebieden in op de verbetering van de habitatkwaliteit. In elk van de demogebieden streven we naar minstens 7 % kwaliteitsvol habitat. Uit studies blijkt immers dat er duidelijk meer akkervogels voorkomen in gebieden waar minstens 7 % kwaliteitsvol habitat aanwezig is. De inrichting van het habitat gebeurt via de bestaande beheerovereenkomsten van de VLM (namelijk de inzaai van vogelvoedselgewassen en de aanleg en het beheer van graskruidentroken) en via enkele experimentele maatregelen zoals meerjarige bloemenblokken en keverbanken. De lokale jagers voorzien extra voedsel in de winter en reguleren de aantallen predatoren zoals toegelaten binnen het wettelijke kader.

De evolutie van de biodiversiteit in het demogebied wordt door het INBO, samen met de lokale jagers en andere vrijwilligers, in kaart gebracht via een monitoring van de aantallen patrijzen, hazen, zangvogels en insecten. Die cijfers worden dan vergeleken met die van een gelijkaardig naburig referentiegebied, waar via het project geen bijkomende inspanningen worden geleverd voor de inrichting en het beheer van het gebied. Op die manier kan het effect van de extra maatregelen op de biodiversiteit in kaart gebracht worden. Deze inzichten kunnen helpen om de beheermaatregelen verder te verfijnen.

Experimentele maatregelen voor kwaliteitsvol habitat

Bloemenblokken

Vanaf het begin van het project is sterk ingezet op de aanleg en het beheer van PARTRIDGE-bloemenblokken, een maatregel ontwikkeld door de universiteit van Göttingen (Duitsland) waarbij percelen van 1 tot 1,5 ha groot worden ingezaaid met een patrijsvriendelijk bloemenmengsel. In het zaadmengsel zitten zowel eenjarige als doorlevende soorten. Daardoor blijft het bloemenblok ook na het eerste jaar voedsel en schuilgelegenheid bieden.

In het jaar na inzaai wordt een gedeelte van het perceel geklepeld en ingewerkt (of

PARTRIDGE-bloemenblok in het najaar van het eerste jaar na inzaai. In de zomer vormde dit een goed foerageerhabitat. In de winter vinden de akkervogels hier heel wat wintervoedsel © Kathleen Vanhuysse.

soms ook gemaaid en afgevoerd) en daarna opnieuw ingezaaid met hetzelfde zaadmengsel. Het nieuw ingezaaide deel biedt met zijn ijlere vegetatie en de verschillende soorten een goed foerageerhabitat voor patrijzenkuikens. Het overjarige deel biedt ook vroeg in het voorjaar schuilgelegenheid en is ideaal om te nestelen. Het zaadmengsel werd samengesteld door het internationaal partnerschap, op basis van ervaringen uit diverse patrijzenprojecten. Tijdens het project stellen we het mengsel nog verder op punt, op basis van ervaringen op het terrein en de input van de deelnemende landbouwers. Dit jaar ligt de focus op hoe we een minder geconcentreerd bloemenblok kunnen verkrijgen, zodat de toegankelijkheid voor akkervogels verhoogt. Het experimenteren met deze bloemenblokken stelt ons in staat een bloemenmengsel te ontwikkelen dat zowel ecologisch optimaal is als praktisch inpasbaar in de landbouwbedrijfsvoering.

Keverbanken

Een tweede experimentele beheermaatregel is de aanleg van keverbanken. Dit zijn licht opgeploegde stroken (ongeveer 0,5 m) die ingezaaid worden met een mengsel van polvormende grassen en kruiden. Het concept van de keverbanken werd ontwikkeld door de *Game & Wildlife Conservation Trust* en de universiteit van Southampton (UK). De maatregel was oorspronkelijk bedoeld voor het verhogen van de 'functionele agrarische biodiversiteit'; het aantrekken van nuttige insecten (bv. roofkevers) die er kunnen

overwinteren en aan plaagbestrijding doen op de nabije akkers. Na onderzoek bleken keverbanken ook een ideaal broedhabitat te bieden voor patrijzen en een schuil- en overwinteringsplaats voor verschillende andere diersoorten. In beide Vlaamse demogebieden werden reeds enkele keverbanken aangelegd.

Overige

Dit jaar testen we voor het eerst een 'kievit-akker' uit, bestaande uit een perceel van ongeveer 1 ha groot dat braak blijft liggen tot minstens 1 juli, omringd met een 18 m brede strook ingezaaid met een klavermengsel. Daarnaast wordt ook geëxperimenteerd met een maatregel 'zomergraan met kruiden' en worden door landbouwers, eigenaars en jagers kleine groepjes struiken geplant op verloren hoekjes. Deze zorgen voor meer structuur in het landschap en extra schuilgelegenheid voor akkervogels. Ook de aanplant van een heg die specifiek beheerd zal worden voor akkervogels staat nog op het programma in het demogebied van Ramskapelle.

Eerste resultaten

Intussen is in beide Vlaamse demogebieden de kaap van 7 % kwaliteitsvol habitat ruim overschreden.

Monitoringsresultaten moeten we uiteraard bekijken op langere termijn: de meeste maatregelen in Vlaanderen zijn pas in 2018

Reeds langer aangelegde Keverbanken in een landschap in Engeland. De keverbanken zijn niet enkel goed voor de biodiversiteit, maar geven ook het landschap meer cachet © Kathleen Vanhuysse.

5 dingen die je kan doen op jouw landgoed voor de akkerbiodiversiteit

Actie	Financiering
Zaai brede akkerranden en/of kleine perceeltjes in met een mengsel voor akkerfauna.	<ul style="list-style-type: none"> - Beheerovereenkomsten voor akkervogels van de VLM (enkel in akkervogelgebied) - Beheerovereenkomst perceelsrandenbeheer van de VLM naast waterlopen, holle wegen, heggen... - Afspraken met de lokale jachtgroepen
Leg heggen aan met inheemse lage struiken (bv. afhankelijk van grondsoort en regio: hondsroos, meidoorn, sleedoorn, rode kornoelje...).	<ul style="list-style-type: none"> - VLIF-steun voor de aanleg - Beheerovereenkomst van de VLM voor het beheer - Afspraken met de lokale jachtgroepen
Neem doorgegroeide en verwaarloosde heggen in beheer (bijplanten, hakhoutbeheer, terugsnoeien...) om deze optimaal te laten renderen voor akkervogels.	<ul style="list-style-type: none"> - Beheerovereenkomst van de VLM - Afspraken met de lokale jachtgroepen
Laat enkele onbespoten graan- en maisstoppels op het veld overwinteren. Zaai eventueel heel ijl in met een groenbemester via directe inzaai in de stoppel.	Geen extra kosten tenzij inzaai groenbemester (eventueel bespreken met jachtgroep of deze de groenbemester kan aanleveren).
Laat hier en daar een niet-rendabel hoekje onbewerkt en beplant dit eventueel met enkele groepjes van struiken.	Geen – soms kost de bewerking meer dan het opbrengt. Braakliggend land (zonder aanplant van struiken) kan worden ingebracht onder de vergroening (ecologisch aandachtsgebied).

aangelegd, en zullen dus pas in 2019 gaan doorwegen in de tellingen. Hoewel de populatietrend van patrijs, hazen en akkervogels tot nu toe nog niet significant beter was in de demogebieden dan in de referentiegebieden, beginnen we toch de resultaten van de extra inspanningen te zien.

In de wintervogeltellingen zien we dat zwermen zaadetende vogels intensief gebruik maken van de bloemenblokken. Een beperkte insectenmonitoring in demogebieden in Engeland, Vlaanderen en Nederland toonde aan dat de bloemenblokken duidelijk meer insecten bevatten dan een regulier graangewas en die patrijzenkuikens graag eten. Het behoud van insectenrijkdom is een belangrijke troef op zich, maar het is ook een noodzakelijke bron van eiwitrijk voedsel voor de patrijzenkuikens en verschillende andere akkervogels.

Een insteek naar landbouw- en biodiversiteitsbeleid

Het PARTRIDGE-project stopt niet bij de inrichting en het beheer van de demosites, maar heeft ook de ambitie om – via het beleid – de nodige tools en incentives aan te bieden aan mensen die aan de slag willen gaan voor de akkerbiodiversiteit.

Zo is het de bedoeling om nieuwe en aangepaste beheerovereenkomsten, die uit het project een meerwaarde blijken te hebben voor patrijs en akkerfauna én praktisch haalbaar zijn, in de toekomst breder toepasbaar te maken als beheerovereenkomst van de VLM.

Daarnaast onderzoekt PARTRIDGE in een diepgaand socio-economisch onderzoek ook de beweegredenen om al dan niet beheerovereenkomsten voor akkerfauna aan te gaan. De resultaten van dit onderzoek moeten helpen het beleid bij te stellen zodat het actoren meer stimuleert om maatregelen te nemen die de biodiversiteit verhogen.

Landeigenaars als cruciale partner voor meer akkerbiodiversiteit

Het overgrote deel (meer dan 600.000 ha) van de Vlaamse open ruimte is private eigendom. Dat betekent dat landeigenaars potentieel veel kunnen bijdragen aan het behoud van de biodiversiteit op het platteland.

In akkervogelgebied zijn hier ook verschillende financiële stimulansen voor beschikbaar.

Landeigenaars die hun landbouwgronden zelf uitbaten, kunnen als landbouwer een contract afsluiten met de VLM. Waar de landeigenaar gronden verpacht, kan hij de landbouwers motiveren om beheerovereenkomsten te sluiten zoals de aanleg van grasstroken, het botanisch beheer van soortenrijke graslanden, de inzaai van vogelvoedselgewassen of het onderhoud van heggen.

In samenwerking met lokale jachtgroepen is het vaak mogelijk om extra habitat aan te leggen en te beheren, zoals de inzaai van fauna-akkers en de aanplant of het onderhoud van heggen. Erkende wildbeheereenheden, die bestaan uit een samenwerkingsverband van jachtgroepen, kunnen voor bepaalde vormen van habitatverbetering een (beperkte) projectsubsidie bekomen.

Voor het Vlaamse partnerschap van PARTRIDGE is het belangrijk om te weten welke aspecten belangrijk zijn voor landeigenaars in de context van het beleid rond beheerovereenkomsten. Om die reden hebben we in het socio-economisch onderzoek enkele interviews afgenomen van landeigenaars rond de kansen en knelpunten bij de beheerovereenkomst. In de loop van het jaar komt er een bredere enquête waaraan landeigenaars ook kunnen participeren.

Meer info en updates over het PARTRIDGE-project: <https://northsearegion.eu/partridge/>

De aanleg van een keverbank door een landeigenaar-landbouwer in het demogebied van Isabellapolder (Assenede, Oost-Vlaanderen) © Korneel Verslyppe